

ارزیابی تطبیقی هدف‌ها، مأموریت‌ها و برنامه‌های مراکز ملی اطلاعات علمی در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ایران

دکتر عبدالرضا نوروزی چاکلی^۱

چکیده

هدف‌ها و مأموریت‌های هر سازمان در تعیین مسیر برنامه‌ها و فعالیت‌های آن نقشی اساسی برعهده دارد. از طرفی، مقایسه مأموریت‌ها و برنامه‌های سازمان‌هایی که توسط یک وزارتخانه هدایت می‌شوند و دارای هدف‌های مشابهی هستند، می‌تواند به بهینه‌سازی هدف‌ها و مأموریت‌ها و جلوگیری از تداوم برنامه‌های مشابه و انجام فعالیت‌های هم‌پوشان آن‌ها منجر شود. از این رو، در پژوهش حاضر، هدف‌ها، مأموریت‌ها و برنامه‌های "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری"، "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" و "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران" مورد مقایسه قرار می‌گیرد. برای اجرای این پژوهش، از روش "تحقیق موردی" و از نوع "چندموردی" استفاده شده و در راستای اجرای تحقیق "چندموردی" حاضر نیز از روش‌های "پیمایشی"، "تاریخی" و "کتابخانه‌ای" استفاده به عمل آمده است. با توجه به این که در "تحقیقات چندموردی"، امکان استفاده هم‌زمان از اطلاعات کمی و کیفی وجود دارد، در تحقیق حاضر نیز هر دو نوع اطلاعات مذکور مورد استفاده قرار گرفته است. از طرفی، برای تجزیه و تحلیل و تطبیق یافته‌ها، از "روش تطبیقی" استفاده شده است. نتایج هر دو نوع یافته‌های کیفی و کمی تحقیق نشان می‌دهد که علی‌رغم هم‌سویی هدف‌ها و مأموریت‌های مراکز سه‌گانه با هدف‌ها و مأموریت‌های "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری"، بازنگری و روزآمدسازی هدف‌ها و مأموریت‌های هم‌پوشان آن‌ها یک ضرورت محسوب می‌شود. در عین حال، این بازنگری باید به گونه‌ای صورت پذیرد که ادغام، حذف یا متوقف ساختن فعالیت‌های هیچ یک از آن‌ها را در پی نداشته باشد و تنها به بهینه‌سازی هدف‌ها و مأموریت‌های آن‌ها بیانجامد.

کلید واژه‌ها: مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مراکز ملی اطلاعات علمی ایران، ارزیابی تطبیقی، هدف‌ها، برنامه‌ها، مأموریت‌ها، ایران.

مقدمه

بدون در اختیار داشتن هدف‌ها و مأموریت‌های سازمانی، هرگونه برنامه‌ریزی و اقدام دیگری در این زمینه به شکل نادرست طراحی و هدایت شود و از این جهت سازمان را با مخاطرات جدی مواجه سازد. اهمیت این مقوله به حدی است که امروزه "اثربخشی" سازمان را از طریق مقایسه عملکردها با هدف‌ها و مأموریت‌های آن مشخص می‌سازند. به بیانی دیگر، "اثربخشی" میزان یا درجه‌ای است که سازمان به هدف‌ها و مأموریت‌های خود می‌یابد. از طرفی، مقایسه هدف‌ها، مأموریت‌ها و برنامه‌های سازمان‌هایی که

به طور معمول، چارچوب فعالیت‌ها و اقدامات هر سازمان، با توجه به هدف‌ها، مأموریت‌های محوله و برنامه‌هایی که برای آن در نظر گرفته شده است تعیین می‌شود. بر این اساس، سازمان همواره می‌کوشد تا در راستای دستیابی به هدف‌ها و مأموریت‌های خود به تداوم برنامه‌هایی مناسب بپردازد. این احتمال وجود دارد که

^۱ - استادیار گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شاهد
noroozi@shahed.ac.ir

بر دانایی اختصاص یافته است. در همین راستا، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به عنوان مجری اصلی مدیریت اطلاعات علمی در کشور، وظیفه حرکت در راستای دستیابی به اهداف این برنامه را در دستور کار خود قرار داد.

بدیهی است که هر وزارتخانه نیز به منظور اجرای مأموریت‌های خود به پایه‌گذاری یا توسعه سازمان‌ها یا مراکزی نیازمند است. ضروری است که این مراکز در راستای اهداف وزارتخانه مزبور که مأموریت‌های آن نیز بر مبنای برنامه‌های دولت شکل گرفته حرکت کند. همچنین، هر یک از این مراکز باید طوری هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی شود که زمینه‌های دستیابی مطلوب‌تر به اهداف وزارتخانه متبوع را فراهم سازد. در مقابل نیز، عدم هماهنگی یا هم‌پوشانی خاستگاه، مسئولیت‌ها، تولیدات و خدمات این مراکز نه تنها می‌تواند دستیابی به مأموریت‌های محوله را با مشکل مواجه سازد، بلکه موجب صرف هزینه‌هایی بدون اثربخشی لازم نیز خواهد شد.

با عنایت به موارد مذکور که بیانگر تحوّل در نحوه نگرش دولت‌ها، سازمان‌ها و از جمله دولت جمهوری اسلامی ایران به نقش "اطلاعات" و "مراکز اطلاع‌رسانی" است، ارزیابی هدف‌ها، برنامه‌ها و عملکردهای مراکز ملی اطلاعات علمی می‌تواند به شناسایی دقیق‌تر نقش و جایگاه آن‌ها در حرکت به سوی اهداف تعیین شده منجر شود. سه مرکز ملی "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری"، "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" و "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران"، که در راستای اهداف و مأموریت‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری فعالیت می‌کند (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. دبیرخانه شورای تغییرساختار، ۱۳۷۹)، به صورت مستقیم یا غیرمستقیم عهده‌دار وظایفی در راستای اعتلاء بخشیدن به نظام اطلاعات علمی در کشور و مدیریت و انتقال اطلاعات علمی در کشور است. این سه مرکز در برهه‌های زمانی متفاوت و با اهداف و وظایف خاص خود تأسیس شده‌اند و بنا به شرایط زمان^۱، فلسفه متفاوتی نیز برای تشکیل هر یک از این مراکز در نظر گرفته شده است. بر همین

در مسیرهای مشابه حرکت می‌کنند و همچنین تعیین میزان هم‌سویی مأموریت‌های آن‌ها با یکدیگر و شناسایی هم‌پوشانی‌های موجود در هدف‌ها و مأموریت‌های آن‌ها می‌تواند در اصلاح ساختار و تقویت برنامه‌ها و عملکردهای آن‌ها مؤثر باشد. به همین دلیل، در تحقیق حاضر، هدف‌ها، مأموریت‌ها و برنامه‌های "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری"، "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" و "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران" مورد مطالعه و مقایسه می‌گیرد. هر چند که تعیین "اثربخشی" فعالیت‌های مراکز مورد مطالعه، به عنوان هدف تحقیق حاضر محسوب نمی‌شود، اما از نتایج این تحقیق می‌توان در سطحی کلان و وزارتی و در راستای بهینه‌سازی هدف‌ها، مأموریت‌ها و برنامه‌های آن‌ها و همچنین جلوگیری از فعالیت‌های هم‌پوشان این مراکز استفاده کرد.

بیان مسئله

دولت جمهوری اسلامی ایران در برنامه‌های توسعه خود بر نقش نظام اطلاعات علمی در فرایند توسعه کشور اهتمام ورزیده است. در برنامه سوم توسعه، "فقدان نظام اطلاعاتی جامع، قابل اتکاء و به هنگام برای تصمیم‌سازی" به عنوان یکی از مهم‌ترین مشکلات وزارتی و فرا وزارتی نظام آموزش عالی کشور و بارزترین دلیل لزوم تغییر ساختار این وزارتخانه مطرح شد (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. دبیرخانه شورای تغییر ساختار، ۱۳۷۹). در همین راستا و به عنوان یکی از مهم‌ترین راهکارهای رفع این مشکل، مأموریت ایجاد پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و حمایت از توسعه شبکه‌های اطلاع‌رسانی علمی بین داخل و خارج کشور به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری محوّل شد (ریاست جمهوری. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور. اهداف، وظایف، بند ۳۱-۳۳). برنامه چهارم توسعه کشور، توسعه مبتنی بر دانایی را به عنوان یکی از محورهای اساسی این برنامه قلمداد کرده است (خاتمی، ۱۳۸۲). در قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۳) نیز بخش اول به رشد اقتصاد ملی دانایی محور و بخش چهارم به توسعه مبتنی

^۱. یک مورد در دهه ۱۳۴۰ و دو مورد در سال‌های پس از انقلاب اسلامی

به هدر دادن سرمایه‌های مالی و انسانی کمیابی است که در بخش خدمات اطلاع‌رسانی اداره‌های دولتی ایران وجود دارد.

پرسش دیگر این که آیا بقاء و گسترش هر یک از این مراکز به طور مستقل توجیه‌پذیر است یا نوعی تقسیم مسئولیت، ثمرات بیشتری را برای جامعه علمی ایران به ارمغان خواهد آورد؟ در همین چارچوب پرسش‌های خاصی مطرح شده است.

هدف‌های پژوهش

هدف‌های این تحقیق عبارت از موارد زیر است:

آشکارسازی تطابق هدف‌ها، مأموریت‌های محوله و برنامه‌های هر یک از مراکز ملی اطلاعات علمی مورد مطالعه با یکدیگر.

آشکارسازی مأموریت‌های محوله هر یک از این مراکز با مأموریت‌ها و هدف‌های مرتبط "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری".

آشکارسازی هدف‌ها و مأموریت‌های مشترک و هم‌پوشان در این مراکز.

آشکارسازی نظرات ذینفع‌های هر یک از مراکز مورد مطالعه، اعم از مدیران، کارکنان، استفاده‌کنندگان منفرد و استفاده‌کنندگان جمعی (کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌ها)، درباره آینده این مراکز.

روش اجرای پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی است و در اجرای آن از روش "تحقیق موردی"^۱ و از نوع "چندموردی"^۲ استفاده شده است. در راستای اجرای تحقیق "چندموردی" حاضر، از روش‌های "پیمایشی"^۳، "تاریخی"^۴ و "کتابخانه‌ای"^۵ نیز استفاده به عمل آمده است. از طرفی، برای تجزیه و تحلیل و تطبیق یافته‌ها، از "روش تطبیقی" استفاده شده است. به طور معمول، برای انجام تحقیق موردی، می‌توان از شش منبع، داده‌هایی را جمع‌آوری کرد. آن شش منبع عبارت‌اند از: پرونده‌ها و سوابق بایگانی، اسناد، مصاحبه، مشاهده مستقیم، مشاهده مشارکتی در تحقیق، و شواهد و

اساس، وظایف متفاوتی هم برای آن‌ها تعیین شده است (کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز، ۱۳۸۴) (مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۸۲) (سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، ۱۳۸۴). "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" ده سال پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، با نام "مرکز اسناد/ایران" و به عنوان یک مرکز ملی مدارک در ایران (پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۸۵) پا به عرصه وجود نهاد. سابقه دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور، به آغاز فعالیت دفتر اطلاعات علمی و فنی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، در سال‌های اولیه پس از انقلاب اسلامی ایران باز می‌گردد. نام و وظایف این دفتر در طول دوران حیات آن، همواره دستخوش دگرگونی‌های بسیاری بوده است، اما از اوایل دهه ۱۳۸۰ تاکنون، با عنوان "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" به فعالیت خود ادامه داده است (سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، ۱۳۶۱). از طرفی دیگر، قدمت "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری"، به چهاردهمین سال پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران باز می‌گردد و از این جهت سابقه آن نسبت به دو مرکز دیگر کمتر است. در عین حال، گرچه در سال ۱۳۸۷، نام آن از «کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز» به «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» تغییر یافته، اما در مجموع باید اذعان داشت که نام، وظایف و مدیریت آن نسبت به دو مرکز دیگر از تزلزل کمتری برخوردار بوده است.

بنا به موارد بالا، پرسش یا مشغله ذهنی پژوهشگر این است که به راستی چه تفاوت‌هایی بین فلسفه وجودی، اهداف، مسئولیت‌ها، خدمات و برنامه‌های بلندمدت این مراکز وجود دارد که وجود همه آن‌ها را که از بیرون، سازمان‌هایی با اهداف و مسئولیت‌های موازی دیده می‌شوند، توجیه‌پذیر می‌کند؟ آشکارسازی این موارد، به ویژه از این جهت با اهمیت است که نحوه ارتباط دیگر کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی با این سازمان‌ها در حاله‌ای از ابهام قرار دارد و همین ابهام نیز موجب شده است که فعالیت‌های کاملاً یکسان با فعالیت‌های این مراکز در مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های دیگر یا کتابخانه‌هایی که به نحوی مدعی ملی بودن هستند در جریان باشد. آشکارترین پیامد منفی این سردرگمی‌ها و تکرار فعالیت‌ها،

1. Case study Method

2. Multiple case study Method

3. Survey Method

4. Historical Method

5. Library Method

پرداخته و ضمن تحلیل شباهت‌ها و تفاوت‌ها، به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری می‌پردازد (دوورژه، ۱۳۶۲). بر این اساس، جامعه یا منابع کسب اطلاعات تحقیق حاضر عبارت است از:

۱. مستندات رسمی که این مراکز بر اساس آن‌ها شکل گرفته و به فعالیت خود ادامه می‌دهند. اسناد و مدارک چاپی و غیرچاپی بر جای مانده از تصمیمات و فعالیت‌های گذشته و سایت‌های وب مربوط به مراکز زیر:

الف. مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری (RICST).

ب. پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران (IRANDOC).

ج. سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور (IROST).

۲. کلیه رؤسا، مدیران بخش‌ها، کارکنان با درجه کاردانی به بالاتر این مراکز، به منظور پاسخ‌گویی به پرسش کمی تحقیق (جدول ۱).

۳. کلیه مدیران کتابخانه‌های استفاده‌کننده (استفاده‌کنندگان سازمانی) از این مراکز که طی سه ماه پیش از توزیع پرسشنامه از این مراکز استفاده کرده‌اند، به منظور پاسخ‌گویی به پرسش کمی تحقیق (جدول ۱).

مدارک فیزیکی (ین، ۱۳۷۶). بر این اساس، در تحقیق حاضر سعی شد که تا حد امکان برای یک دسته از واقعیت‌ها یا دستاوردها، به بیش از یک منبع مراجعه شود.

جامعه پژوهش، حجم نمونه و شیوه نمونه‌گیری

با توجه به این که در "تحقیقات چندموردی"، امکان استفاده از اطلاعات کمی و کیفی وجود دارد (اسمیت؛ ثورپ؛ لو، ۱۳۸۴)، محقق سعی کرده تا در راستای به دست آوردن هر دو نوع اطلاعات مذکور و همچنین با هدف قوام بخشیدن به نتایج تحقیق، اطلاعات مورد نیاز این تحقیق را از چندین منبع جمع‌آوری کند. در مرحله تجزیه و تحلیل نهایی، هر دو بخش اطلاعات کمی و کیفی به دست آمده در راستای قوام بخشیدن یکدیگر مورد استفاده قرار گرفت و در نهایت نیز نتایج حاصله با استفاده از "روش تطبیقی" ارائه شد. لازم به توضیح است که "مطالعه تطبیقی" به عنوان یکی از مؤثرترین روش‌های تجزیه و تحلیل یافته‌ها، در "روش تحقیق چند موردی" کاربرد ویژه‌ای دارد. در این روش، استفاده از اطلاعات کیفی می‌تواند در کنار داده‌های کمی مد نظر قرار گیرد (ین، ۱۳۷۶). در این روش، محقق با مقایسه و تطبیق دو یا چند پدیده نظری یا عینی، به بررسی وضعیت آن‌ها

جدول ۱: تعداد نفرات جامعه آماری پژوهش

ردیف	جامعه آماری	تعداد
۱	مدیران کتابخانه‌های استفاده‌کننده از "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری"	۵۴
۲	مدیران کتابخانه‌های استفاده‌کننده از "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران"	۶۰
۳	مدیران کتابخانه‌های استفاده‌کننده از "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور"	۳۰
۴	مراجعه‌کنندگان حضوری هر مرکز	۶۰
۵	استفاده‌کنندگان غیرحضوری هر مرکز	۶۰
۶	مدیران و کارکنان کاردانی به بالاتر "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران"	۷۰
۷	مدیران و کارکنان کاردانی به بالاتر "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور"	۴۵
۸	مدیران و کارکنان کاردانی به بالاتر "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری"	۶۰

۶. به منظور کسب اطلاعات دقیق‌تر در خصوص سوابق، بافت، چارچوب، مأموریت‌ها و برنامه‌های هر یک از این مراکز، مصاحبه‌های مجزایی نیز با برخی از مدیران، کارکنان ارشد و استفاده‌کنندگان حضوری آن‌ها ترتیب داده شد. در این مصاحبه‌ها سعی شد تا در خصوص موارد مورد نظر، اطلاعات بیشتری کسب شود.

۴. نمونه‌ای از مراجعه‌کنندگانی که به صورت حضوری از این مراکز استفاده می‌کنند، به منظور پاسخ‌گویی به پرسش کمی تحقیق (جدول ۱).

۵. نمونه‌ای از استفاده‌کنندگانی که به صورت غیرحضوری و از طریق سایت وب این مراکز به اطلاعات آن‌ها دسترسی دارند، به منظور پاسخ‌گویی به پرسش کمی تحقیق (جدول ۱).

ابزار گردآوری و نحوه تجزیه و تحلیل اطلاعات

همان طور که پیش‌تر اشاره شد، "تحقیق موردی" می‌تواند با استفاده از فنون کمی یا کیفی، یا از طریق هر دو روش انجام شود. در تحقیقاتی که با استفاده از فنون کمی صورت می‌پذیرد، فرایند گردآوری داده‌ها از فرایند تجزیه و تحلیل آن مشخص و متمایز می‌شود (اسمیت؛ ثورپ؛ لو، ۱۳۸۴). در مقابل، به تحقیقاتی که به طور معمول از فنون مصاحبه، مشاهده و ثبت وقایع و اسناد برای گردآوری داده‌های غیرکمی استفاده می‌کنند "تحقیقات کیفی" گفته می‌شود (اسمیت؛ ثورپ؛ لو، ۱۳۸۴). با توجه به مطالب یاد شده، در تحقیق حاضر از ابزارهای زیر به منظور گردآوری اطلاعات کیفی و کمی استفاده به عمل آمده است:

۱. تجزیه و تحلیل کیفی اطلاعات، در راستای ارزیابی کیفی هدفها، برنامه‌ها و مأموریت‌های سه مرکز و به منظور پاسخ‌گویی به پرسش‌های اساسی زیر صورت پذیرفت:

✓ تا چه میزان بین هدفها، مأموریت‌ها و برنامه‌های این مراکز هم‌پوشانی وجود دارد؟

✓ برنامه‌ریزی‌ها و راهبردهای هر یک از این مراکز، چه میزان شرایط لازم را برای دستیابی به مأموریت‌ها و هدفهای آنها فراهم ساخته است؟

به این منظور و برای نظام‌مندتر نمودن این بخش از مطالعات کیفی، تجزیه و تحلیل اطلاعات در چارچوب فهرست‌واره (چک لیست) زیر انجام پذیرفت:

- ارزیابی تطبیقی هدفهای هر یک از این مراکز.
- ارزیابی تطبیقی هم‌سویی مأموریت‌های^۱ هر یک از این مراکز با مأموریت‌های مرتبط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- ارزیابی تطبیقی سرفصل‌های اصلی و کلی برنامه‌های بلندمدت آینده هر یک از این مراکز.
- ارزیابی تطبیقی مأموریت‌های هم‌پوشان هر یک از این مراکز.

موارد مطرح در این فهرست‌واره، پیش‌تر به اطلاع مدیران هر یک از این مراکز رسانیده شد و سپس نکات مورد توجه، بر اساس نظرات آنها مورد بازنگری و

اصلاحات لازم قرار گرفت. بیشتر اطلاعات این فهرست‌واره، از طریق مطالعه و بررسی اسناد، مدارک و منابع موجود به دست آمد. همچنین، در موارد لازم و به منظور تکمیل بخش‌هایی از اطلاعات، از فن مصاحبه نیز استفاده به عمل آمد.

۲. به منظور قوام بخشیدن به نتایج یافته‌های کیفی و همچنین در راستای کسب اطلاعات بیشتر از ذی‌نفع‌های مراکز سه‌گانه، تجزیه و تحلیل کمی نیز در دستور کار قرار گرفت. تجزیه و تحلیل کمی، مبتنی بر پرسش اساسی زیر و با استفاده از یافته‌های حاصل از پرسشنامه صورت پذیرفت:

✓ بر اساس نظرات مدیران و کارکنان (خود این مراکز) و استفاده‌کنندگان حقیقی و مدیران کتابخانه‌های استفاده‌کننده (استفاده‌کنندگان سازمانی)، چه آینده‌ای برای هر یک از این مراکز، به تنهایی و یا ترکیبی از آنها متصور است؟

برای تجزیه و تحلیل یافته‌های کمی، از آزمون مجذور کا استفاده شد.

بررسی متون در ایران

هدفها و مأموریت‌های هر سازمان نشان‌دهنده مسیر حرکت آن و برنامه‌ها و فعالیت‌های سازمان نیز بیانگر چگونگی حرکت در آن مسیر است. از آن جایی که هر سازمان در راستای مأموریت یا مأموریت‌های خاصی راه‌اندازی شده است، لذا از طریق مقایسه و ارزیابی این مأموریت‌ها می‌توان به تمایزات و شباهت‌های مندرج در نظام نائل شد.

"صوفی" (۱۳۶۶) در پژوهش خود ضمن بررسی تاریخچه، هدفها، تشکیلات و وظایف سازمان اسناد ملی ایران، به مقایسه این موارد با عملکرد و ارتباط آن با مجامع بین‌المللی پرداخت. وی همچنین این فعالیت‌ها را با توجه به استانداردهای جهانی مورد ارزیابی قرار داد.

"حاجی‌لری" (۱۳۷۱) در بخشی از "طراحی و مطالعه ساختار نظام فناوری در کشور"، و به منظور استخراج اصلی‌ترین مؤلفه‌های موفقیت در وزارتخانه‌های کشور، مأموریت‌ها، برنامه‌ها و فعالیت‌های این وزارتخانه‌ها را مورد مقایسه و ارزیابی قرار داد. در این بررسی، مقایسه مأموریت‌ها، هدفها و وظایف از نظر هم‌پوشانی و

¹ Mission

بسیار مورد توجه بوده است. در ادامه، به چند مورد از این پژوهش‌ها اشاره می‌شود.

"کان"^۱ (1991) در پژوهش خود با عنوان "مطالعه موردی سازمان و مدیریت وظایف نظام‌های اطلاع‌رسانی: مطالعه تطبیقی سازمان‌های منتخب در بحرین"^۲ به مقایسه و ارزشیابی ساختار سازمانی، مدیریت و راهبردهای ارتباطی وظایف نظام‌های اطلاع‌رسانی و بررسی مأموریت‌های محوله در برخی از سازمان‌های بحرین پرداخت.

پایان‌نامه دکترای "مارجی جین کلینک توماس"^۳ (2001)، با عنوان "خدمات رسانه‌ای کتابخانه مدرسه و یکپارچگی دوره تحصیلات دانشگاهی و آموزش حرفه‌ای در سه دبیرستان فلوریدا: یک مطالعه موردی مقایسه‌ای"^۴، نمونه‌ای از یک تحقیق چند موردی است که خدمات کتابخانه‌ای سه دبیرستان جامع فلوریدا را از نقطه نظر میزان هم‌سویی خدمات ارائه شده با مأموریت‌ها و اهداف تأسیس آن‌ها مورد تجزیه و تحلیل، مقایسه و ارزیابی انتقادی قرار داده است. این سه دبیرستان به دلیل عضویت و مشارکت در برنامه کاری دبیرستان‌ها در برنامه هیأت آموزش منطقه‌ای جنوبی^۵، عضویت در برنامه سون لینک (برنامه تهیه پایگاه منابع اطلاعاتی الکترونیکی برای ۱۲ مدرسه عمومی ایالت فلوریدا)^۶ و مشارکت در طرح اعتبارسنجی انجمن ساکس (انجمن جنوبی مدرسه‌ها و کالج‌ها)^۷ برای تحقیق حاضر انتخاب شده بودند. اطلاعات این پژوهش با استفاده از منابع مختلف، از جمله بررسی مدارک موجود، مصاحبه با معلمان و مشاهده خدمات این کتابخانه‌ها به دست آمد. نتایج این تحقیق نیز در راستای بهبود میزان هم‌سویی خدمات این کتابخانه‌ها با مأموریت‌ها، هدف‌ها و برنامه‌های دبیرستان‌ها مورد استفاده قرار گرفت.

¹. Kan

². Case study organization and management of information systems functions: comparative study of selected organizations in Bahrain

³. Thomas

⁴. School library media services and the integration of the vocational education and academic curricula in three Florida high schools: A comparative case study

⁵. Southern Regional Education Board

⁶. SUNLINK (the electronic information resource database for 12 public schools in the state of Florida)

⁷. SACS (Southern Association of Colleges and Schools) accreditation

تأثیرگذاری مستقیم یا غیرمستقیم بر نظام فناوری اطلاعات مورد توجه بود.

"مردوخی" (۱۳۷۵) تعیین راهبردها، سیاست‌ها و هدف‌های برنامه و نحوه رسیدن به آن‌ها را از مهم‌ترین ملزومات برنامه‌ریزی سازمان معرفی می‌کند و اذعان می‌دارد که سیاست‌های برنامه عبارت از مجموعه تدابیری است که به صورت انگیزه‌ها، مشوق‌ها، تسهیلات یا محدودیت‌ها و بازدارنده‌ها، فعالان و کارگزاران مختلف اقتصادی را به صورت مشخص‌تر و عملی‌تر از راهبرد، به سوی انجام اموری که در اولویت‌های برنامه‌اند وادار می‌کند یا آن‌ها را از انجام اموری که در اولویت قرار ندارند منع می‌نماید. وی در مسیر توسعه آگاهانه و برنامه‌ریزی شده، راهبرد را عبارت از عاملی معرفی می‌کند که منابع انسانی و غیرانسانی جامعه را در راستای تحقق هدف‌های برنامه، سیاست و ترویج فعالیت‌ها هدایت می‌نماید.

"یزدان‌پناه" (۱۳۷۸) نیز در پژوهش خود که با عنوان "رویکرد تطبیقی برنامه‌ریزی راهبردی: گذشته، حال و آینده" منتشر شد، اظهار داشت که ارزیابی برنامه‌ریزی راهبردی باید در راستای فرایند هدف‌گذاری سازمان صورت پذیرد. وی حرکت در مسیر هدف‌ها و مأموریت‌های سازمان را جزء مهم‌ترین ملزومات دارا بودن رویکرد تطبیقی در فرایند برنامه‌ریزی راهبردی معرفی کرد.

"دینانی" (۱۳۸۲) نیز سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و سازماندهی را از اصلی‌ترین ملزومات بهبود کیفیت هر مرکز معرفی می‌کند و ارزیابی مداوم این سیاست‌ها، برنامه‌ها و ساختار سازمانی را از ضروریات کیفیت خدمات هر مرکز می‌داند.

"نوروزی چاکلی" (الف ۱۳۸۶، ب ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷) نیز به ارزیابی مراکز ملی اطلاعات علمی در ایران پرداخت و در مقاله‌های جداگانه‌ای، ضمن بررسی اثربخشی و همچنین عوامل مؤثر بر موفقیت مدیران این مراکز، وضعیت این مراکز را در ایران مورد مطالعه قرار داد.

بررسی متون در خارج

با توجه به اهمیت هدف‌ها، مأموریت‌ها و برنامه‌های سازمان‌ها و مرکز در هدایت فعالیت‌ها و دستیابی سازمان به اثربخشی، همواره این نوع پژوهش‌ها در خارج از ایران

دستیابی به چشم‌اندازها و مأموریت‌های خود تا حدود زیادی موفق عمل کرده است. در پژوهش "کاچی"^۶ (2006) که با عنوان "ابلاغ مأموریت: تحلیل سایت‌های وب کتابخانه‌های دانشگاهی"^۷ منتشر شد، بیانیه مأموریت کتابخانه‌های دانشگاهی مورد بررسی قرار گرفت و در مرحله بعدی سایت‌های وب این کتابخانه‌ها و جزئیات مندرج در این سایت‌ها با مأموریت‌های محوله در این دانشگاه‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. "کاچی" سعی کرد نشان دهد که آیا طراحان وب سایت‌های این کتابخانه‌ها با مأموریت‌های اصلی آن‌ها که عبارت از برقراری پیوند با سایر کتابخانه‌ها، معرفی منابع اطلاعاتی و توجه به ذی‌نفع‌ها^۸ تعیین شده، مطابقت داشته است.

از طرف دیگر، تحقیقات بسیاری در خصوص ارزش و کاربرد بیانیه مأموریت و همچنین شناسایی اهمیت آگاهی‌رسانی مأموریت به ذی‌نفع‌ها وجود دارد. داشتن بیانیه مأموریت برای هر کتابخانه به عنوان یک ضرورت محسوب می‌شود (Hernon & Wallace, 2004) (Turock & Pedolsky, 1992) (Altman, 1998). "هاردستی"، "هاستریت" و "هندرسون"^۹ (1988) اذعان می‌دارند در هنگامی که زمان تغییر و تهدید برای پشتیبانی و سرمایه‌گذاری سنتی از سوی مؤسسه‌های مادر مطرح شده است، بیانیه مأموریت می‌تواند نقش مهمی در این راستا ایفا کند. بیانیه مأموریت به عنوان چارچوبی برای ارزشیابی خدمات کتابخانه و رضایت کاربران، به کتابخانه‌ها کمک می‌کند تا تحولات را در محیط‌شان به شکلی اثربخش‌تر مدیریت کنند، به عقیده "هاردستی"، "هاستریت" و "هندرسون"، بیانیه مأموریت می‌تواند به عنوان چارچوبی مفهومی برای هدف‌های متمایزکننده کتابخانه‌های دانشکده‌ای محسوب شود. همچنین، این بیانیه می‌تواند در راستای برانگیختن مسئولان داخلی و خارجی و جلب واکنش آن‌ها برای پشتیبانی و تأمین انتظارات دانشکده و همچنین دستیابی به هدف‌های بلندپروازانه مورد استفاده قرار گیرد. "هارتزل"^{۱۰} (2002)

"جان‌ای. مورمن"^۱ (2002) در پایان‌نامه دکترای خود که در دانشگاه ایلینویز اوربانا شمپین، و با عنوان "کتابخانه‌های عمومی/آموزشگاهی ادغام شده در ایالات متحده آمریکا: سه مطالعه موردی تطبیقی (ایندیانا، کارولینای شمالی و فلوریدا)"^۲ انجام پذیرفت، علاوه بر مطالعه همه جانبه این کتابخانه‌ها، به ارزیابی هدف‌ها، مأموریت‌ها و برنامه‌های آن‌ها و مقایسه این مأموریت‌ها با مأموریت‌های کتابخانه‌های عمومی/آموزشگاهی مستقل پرداخت. در تحقیق "مورمن" در خصوص کتابخانه‌های عمومی/آموزشگاهی ادغام شده، پژوهش مفصلی صورت گرفته است. علاوه بر این بررسی و صرف نظر از مشاهدات محقق، سؤال‌ها و فرضیه‌های پژوهش بر مطالعه این موارد استوار بوده است:

آیا مشارکتی که در خصوص ارائه خدمات کتابخانه‌ای در بین کتابخانه‌های عمومی و آموزشگاهی ایجاد شده، نسبت به ادغام تجهیزات این کتابخانه‌ها مؤثرتر است؟ آیا مأموریت‌های محوله به این کتابخانه‌ها با مأموریت‌های محوله به کتابخانه‌های عمومی و آموزشگاهی مستقل هم‌مانگی دارد؟

آیا در مجموع، این مشارکت یا ادغام تجهیزات، با نیازهای مناطق کوچک‌تر نیز تناسب دارد؟

"سوانگ"^۴ (2004) در طی شش ماهه دوم سال تحصیلی ۲۰۰۳-۲۰۰۴ به تحقیقی در این زمینه دست زد. وی در این تحقیق که با عنوان "مطالعه موردی مدیریت سازمان اطلاع‌رسانی: کتابخانه بریتانیا"^۵ نام گرفت علاوه بر توصیف این کتابخانه، به بررسی هدف‌های عمومی و خاص، مأموریت‌ها، راهبردها، خدمات اصلی، سیاست‌های عملیاتی، سیاست‌های توسعه منابع انسانی و ساختار سازمانی این کتابخانه پرداخت و سپس نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدهای این کتابخانه را مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. وی نتیجه گرفت که اگر چه کتابخانه بریتانیا کتابخانه‌ای قدیمی محسوب می‌شود، اما از نقطه نظر مأموریت، راهبرد، برنامه و خدمات بسیار روزآمد است و در

1. John A. Moorman

2. University of Illinois at Urbana-Champaign

3. Combined school/public libraries in the United States: Three comparative case studies (Indiana, North Carolina, Florida)

4. Suang

5. Management of Information organization- case study:

British Library

6. Kuchi

7. Communicating Mission: An Analysis of Academic Library Web Sites

8. Stakeholders

9. Hardesty, Hastreiter, and Henderson

10. Hartzell

ارزیابی تطبیقی هدف‌های هر یک از این مراکز.

در نخستین اساسنامه^۱ پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران^۲، اولین هدف مصوب آن عبارت از گردآوری و در دسترس قرار دادن اطلاعات و مدارک علمی از سراسر دنیا برای دانش‌پژوهان ایرانی حوزه‌های علوم و علوم اجتماعی عنوان شد (معترف، ۱۳۷۸). اما در آخرین اساسنامه^۳ این "پژوهشگاه"، هدف‌های آن به سوی گسترش فعالیت‌های تحقیقاتی اطلاع‌رسانی، گردآوری و اشاعه^۴ اطلاعات و مدارک علمی در راستای رفع نیازهای علمی کشور و ضرورت ایجاد شبکه^۵ اطلاعات علمی کشور تغییر جهت داد^۶.

از طرف دیگر، برای "دفتر اطلاعات علمی و فنی"، که شروع کار آن مصادف با سال‌های آغازین فعالیت "سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران" بود نیز هدف‌هایی تعیین شد که در برخی از موارد با هدف‌های مندرج در اساسنامه‌های "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" بی‌شبهت نبود. این هدف‌ها بر محورهایی همچون، فراهم‌آوری، سازماندهی و اشاعه^۷ اطلاعات در سطح ملی و همچنین در راستای کمک به توسعه^۸ نظام ملی اطلاع‌رسانی و ایجاد هماهنگی و تسهیلات لازم جهت رفع مسائل و مشکلات مراکز اسناد، کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی کشور قرار داشت (مرکز اطلاعات علمی و فنی، ۱۳۶۱).

پس از ایجاد تغییر در ساختار "سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران" و جایگزینی "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" به جای "دفتر اطلاعات علمی و فنی" و "دفتر همکاری‌های علمی و نوآوری‌ها"، بر آن دسته از هدف‌های "دفتر اطلاعات علمی و فنی" که به تقویت همکاری بین کتابخانه‌ها، شناسایی و استفاده از منابع اطلاعاتی یکدیگر و تقویت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی کشور می‌پرداخت، تأکید شد و در کنار آن به منظور جامعه^۹ عمل پوشانیدن به نیازهای جدید کشور، هدف دیگری نیز به مجموعه هدف‌های قبلی آن "دفتر" افزوده شد. به این ترتیب، به منظور سرعت و نظم بخشیدن جریان اطلاعات علمی و فنی بین محققان و مراکز تحقیقاتی کشور، ایجاد شبکه^{۱۰} ارتباطی و اطلاع‌رسانی

بر خطرات نادیده گرفتن بیانیه^{۱۱} مأموریت، به ویژه در زمانی که از آن به عنوان معیاری برای ارزشیابی‌کنندگان کتابخانه استفاده می‌شود و تأمین بودجه بر اساس آن صورت می‌پذیرد تأکید می‌کند. تحقیقات "هاستریت^{۱۲}" و "هندرسون" (1999) نشان می‌دهد که از سال ۱۹۹۹ تقریباً استفاده از بیانیه^{۱۳} مأموریت توسط کتابخانه‌ها بدیهی شده است. از سال ۱۹۸۵ تا سال ۱۹۹۹، استفاده از بیانیه^{۱۴} مأموریت در کتابخانه‌های دانشگاهی، حدود ۳۰ درصد افزایش یافته است. به علاوه، در زمینه^{۱۵} فواید اعلام بیانیه^{۱۶} مأموریت کتابخانه به ذی‌نفع‌ها نیز تحقیقاتی وجود دارد. "دابلی^{۱۷}" (1983) معتقد بود که منتقل کردن بیانیه^{۱۸} مأموریت به همه^{۱۹} استفاده‌کنندگان و ذی‌نفع‌ها، اعتماد و اطمینان آن‌ها را از مسئولیت‌پذیری و اثربخشی کتابخانه افزایش می‌دهد. "هاستریت^{۲۰}" و "هندرسون" (1999) خاطرنشان کردند که رهبری در داخل کتابخانه به آگاه کردن اهمیت مأموریت نیاز دارد و این کار در نهایت باعث می‌شود تا کتابخانه‌ها به اثربخشی و عملکرد بالاتری دست یابند. "بانگرت" (1997) بیانیه^{۲۱} ۵۸ کتابخانه^{۲۲} دانشکده‌ای و دانشگاهی را مورد تجزیه و تحلیل قرار داد و نتیجه گرفت که نقش مهم کتابداران دانشگاهی عبارت از تعریف مؤثرتر، ترکیب شده و آگاهی‌بخش هدف‌ها و چشم‌اندازهای^{۲۳} کتابخانه‌ای در چارچوب مأموریت و فرهنگ سازمانی است. "بروفی" (2000 & 1991) که محتوای بیانیه^{۲۴} مأموریت کتابخانه‌های دانشگاهی بریتانیا را مورد مطالعه قرار داده، در همین زمینه اظهار می‌دارد که بیانیه^{۲۵} مأموریت بیانگر علائق "مشترک"^{۲۶} و توجیه‌کننده^{۲۷} همه آن چیزها در سازمان است... و آن به عنوان دلیلی قوی برای این که کتابخانه‌ها در راستای انجام فرایندهای عملیاتی خود به بیانیه^{۲۸} مأموریت نیاز دارند محسوب می‌شود.

تجزیه و تحلیل یافته‌های کیفی و کمی

✓ بخش اول. تجزیه و تحلیل یافته‌های کیفی

1. Hastreiter and Henderson
2. Dubberly
3. Hastreiter and Henderson
4. Bangert
5. Vision
6. Brophy
7. coalition

^۱ پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، تاریخچه^۱ مرکز، ۱۳۸۵. دسترس‌پذیر در: <http://www.irandoc.ac.ir/About/history.htm>

دارای چنین هدف‌های منطقه‌ای و حتی بین‌المللی است، که البته بین این بخش از هدف‌های این "دفتر" با هدف‌های "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" شباهت وجود دارد. از طرف دیگر، همکاری در ایجاد شبکه اطلاعات علمی کشور، در هدف‌های "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" نیز وجود دارد که با هدف‌های "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" از شباهت‌های زیادی برخوردار است. از سویی دیگر، در بین هدف‌های "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" و "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" نیز موارد مشابهی در زمینه گردآوری و اشاعه اطلاعات و مدارک علمی که رفع نیازهای علمی کشور را در نظر دارد دیده می‌شود^۱ و عمده‌ترین تفاوت آن بر محور ملی و منطقه‌ای بودن هدف‌های "مرکز منطقه‌ای" و همچنین ملی بودن این جنبه از هدف‌های "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" باز می‌گردد.

ارزیابی تطبیقی هم‌سویی مأموریت‌های^۲ هر یک از این مراکز با مأموریت‌های مرتبط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

مأموریت‌های "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" در ماده دو قانون اهداف، وظایف و تشکیلات این "وزارتخانه" تصریح شده است (امیدی، ۱۳۸۵) (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۸۵) (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دبیرخانه شورای تغییر ساختار، ۱۳۷۹). بررسی‌ها نشان می‌دهد که تأکید آشکار و غیرآشکار بر تحقیقات، محققان و فناوری، در اکثر بندهای این مأموریت‌ها وجود دارد. آشکار است که فعالیت‌های مراکز اطلاع‌رسانی به عنوان زیرساخت‌های دستیابی به این دسته از مأموریت‌ها، ضرورتی انکارناپذیر است. در مندرجات ماده ۱۰ از بند "ج" این اساسنامه که به بیان مأموریت‌های "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" در زمینه‌های مختلف می‌پردازد، به طور مستقیم بر "ایجاد پایگاه‌های اطلاع‌رسانی برای جامعه و بخش‌های مختلف، در زمینه سیاست‌ها، اولویت‌ها، برنامه‌ها و عملکردهای آموزش عالی، تحقیقات و فناوری" تأکید شده است. در ماده پنج از بند "ج" این اساسنامه

اختصاصی بین دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی کشور، به منزله یکی از اصلی‌ترین هدف‌ها در دستور کار "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" که به عنوان جایگزین "دفتر اطلاعات علمی و فنی" عمل می‌کرد قرار گرفت (سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور، واحد ارزیابی و روابط عمومی (۱۳۸۵)).

در کنار هدف‌های تشکیل دو مرکز قبلی، هدف "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" نیز در ابتدا و در سال ۱۳۷۰، در راستای ارتقاء سطح علمی ایران و سایر کشورهای منطقه و عبارت از کمک به تأمین و تجهیز منابع علمی مورد نیاز دانشگاه‌ها، سازمان‌ها و نهادهای تحقیقاتی و نیروهای متخصص داخلی و منطقه‌ای تعیین شد (کمیته همکاری‌های اطلاع‌رسانی، ۱۳۷۰). در اساسنامه سال ۱۳۷۵ آن "مرکز" که در سال ۱۳۷۷ به تصویب هیأت وزیران و شورای نگهبان (دولت جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۸) رسید، بر هدف "مرکز منطقه‌ای" در راستای ایجاد زمینه‌های لازم برای همکاری‌های ملی و منطقه‌ای در جهت تبادل اطلاعات و ارتقای سطح علمی و فنی [ایران] و کشورهای منطقه برای نیل به توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی تأکید شد (دولت جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۸).

در نهایت و به عنوان نتیجه‌گیری می‌توان اذعان داشت که آن دسته از هدف‌هایی که تأمین و تبادل اطلاعات بین محققان، و مراکز تحقیقاتی و تقویت جریان اطلاعات به منظور رفع نیازهای علمی کشور را در نظر دارد در بین هر سه مرکز مشترک است. در عین حال، هدف‌های مرتبط با تقویت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی کشور و هدایت محققان و مراکز تحقیقاتی کشور به بهره‌گیری بیشتر از اطلاعات در بین هدف‌های "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" از برجستگی بیشتری برخوردار است. همچنین، هدف‌های ملی و منطقه‌ای تأمین و تبادل اطلاعات، در بین هدف‌های "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" پررنگ‌تر دیده می‌شود. در عین حال، هدف‌های منطقه‌ای تأمین و تبادل اطلاعات، مختص "مرکز منطقه‌ای" نبوده و "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" نیز در زمینه‌هایی همچون همکاری با مؤسسات تحقیقاتی و برقراری ارتباط شبکه‌ای بین‌المللی،

^۱ پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، تاریخچه مرکز...

^۲ Mission

درآوردن مأموریت‌های مزبور، ضمن تدوین ساختار "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران"، سعی شد مأموریت‌هایی در راستای مأموریت‌های "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" به آن "پژوهشگاه" محول شود. مأموریت‌های مندرج در آخرین اساسنامه "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران"، همین واقعیت را مورد تأیید قرار می‌دهد^۱، چرا که این مأموریت‌ها عمدتاً بر محور گردآوری و سازماندهی اطلاعات، اشاعه اطلاعات، پژوهش در حوزه اطلاع‌رسانی، برقراری ارتباطات و همکاری‌های علمی و کتابخانه‌ای با مراکز ملی و همچنین در برخی از موارد با مراکز منطقه‌ای، برنامه‌ریزی، سازماندهی و هماهنگی برنامه‌ها و فعالیت‌های مراکز اسناد اختصاصی کشور، افزایش توان و مهارت‌های تخصصی کتابداران کشور، تهیه بانک‌های اطلاعاتی مورد نیاز کشور، همکاری در ایجاد شبکه اطلاعات علمی کشور، مطالعه و تحقیق در زمینه‌هایی همانند به‌کارگیری نظام رده‌بندی دهدهی جهانی، گردآوری اطلاعات، نیازسنجی اشخاص حقیقی و حقوقی و تهیه فهرستی از اسامی و زمینه‌های مورد علاقه آنها به منظور تأمین اطلاعات مورد نیاز استوار بوده است و این همان چیزی است که در راستای جامعه عمل پوشانیدن به بسیاری از مأموریت‌های "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" یک ضرورت محسوب می‌شود. نکته قابل ذکر دیگر در خصوص تأکید مأموریت‌های اولیه و فعلی آن "پژوهشگاه" بر حوزه‌های موضوعی علوم و علوم اجتماعی است. در این میان، بین مأموریت‌های "پژوهشگاه" در زمینه‌هایی همچون گردآوری، سازماندهی، اشاعه، ارتباطات و همکاری‌های علمی و کتابخانه‌ای، برنامه‌ریزی و هماهنگی در برنامه‌ها و فعالیت‌های مراکز اسناد اختصاصی، آموزش کتابداران، تهیه بانک‌های اطلاعاتی، ایجاد شبکه اطلاعات علمی کشور، نیازسنجی اشخاص حقیقی و مراکز تحقیقاتی و مطالعه و پژوهش در زمینه‌های مختلف کتابداری و اطلاع‌رسانی، با مأموریت‌های "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" ارتباط بیشتر و مستقیم‌تری وجود دارد.

بررسی مأموریت‌های "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" نیز نتایج جالب توجهی را پدیدار می‌سازد.

نیز تأکید زیادی بر مأموریت‌های وزارت علوم در خصوص شناسایی، حمایت و هدایت از استعدادهای درخشان کشور دیده می‌شود که حمایت از این افراد نیز بدون در اختیار داشتن پایگاه‌های اطلاعاتی که قادر به شناسایی اثرگذارترین محققان و پژوهشگران باشد میسر نیست و به همین دلیل با مقوله اطلاعات علمی مرتبط شمرده می‌شود. همچنین، واقعیت این است که به انجام رسانیدن بسیاری از مأموریت‌های آن "وزارتخانه"، بدون در اختیار داشتن مراکز ملی اطلاعات علمی میسر نیست. اگر از این رویکرد به مسأله بنگریم، ملاحظه می‌کنیم که ارتباط مستقیمی بین بسیاری از مأموریت‌های فوق با فراهم‌سازی زمینه‌های لازم برای بهره‌گیری از اطلاعات، مدیریت این اطلاعات و تشکیل نظام اطلاعات علمی در سطح ملی و بین‌المللی وجود دارد. به عنوان مثال، به اجرا درآوردن مأموریت‌های مندرج در مواد ۱، ۲، ۳، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹ از بند "الف" این اساسنامه که انسجام امور اجرایی و سیاست‌گذاری نظام علمی و امور تحقیقات و فناوری را مورد نظر قرار می‌دهد، منوط به در اختیار داشتن مراکز ملی اطلاعات علمی قدرتمندی است. همچنین، مأموریت‌های مندرج در مواد ۳، ۱۰ و ۱۴ از بند "ب" اساسنامه فوق در خصوص اداره دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی تحت پوشش "وزارت علوم و تحقیقات و فناوری"، همین امر را مورد تأیید قرار می‌دهد، چرا که به اجرا درآوردن مأموریت‌هایی در خصوص برنامه‌ریزی اجرایی، آموزشی و تحقیقاتی متناسب با نیازها و تحولات علمی و فنی در جهان، که در ماده سه از بند "ب" اساسنامه اشاره شده است و همچنین ارزیابی و اعتبارسنجی علمی دانشگاه‌ها که در ماده ۱۰ از بند "ب" مورد توجه قرار گرفته است، بدون در اختیار داشتن مراکز ملی اطلاعات علمی امکان‌پذیر نیست. نکته قابل توجه در مأموریت‌های "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری"، توجه به ابعاد منطقه‌ای و بین‌المللی علوم، تحقیقات و فناوری، علاوه بر مأموریت‌های ملی آن است. به عنوان نمونه، در مأموریت ۱۴ از بند "ب" اساسنامه این "وزارتخانه"، انجام همکاری‌های علمی و بین‌المللی با مراکز علمی و تحقیقاتی منطقه‌ای و بین‌المللی مورد تأکید جدی قرار گرفته است. با نظری به مأموریت‌های سه مرکز اطلاعات علمی مورد بحث، می‌توان به صحت این امر پی برد. برای به اجرا

۱. پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، تاریخچه مرکز...

تأکید قرار می‌دهد هم‌سو شناخته شود. نکته قابل ذکر دیگر، اشاره به ملی بودن مأموریت‌های آن "دفتر" است، به طوری که هم در مأموریت‌های "مرکز اطلاعات علمی و فنی" و هم در مأموریت‌های جدیدی که به "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" واگذار شده است، بر ملی بودن مأموریت‌ها و وظایف محوله تأکید وجود دارد. بنابراین، نتیجه حائز اهمیت دیگر این است که آن "مرکز"، از ابتدای کار خود تا امروز که در قالب "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" فعالیت می‌کند، نه فقط برای مرتفع نمودن نیازهای درون‌سازمانی "سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران"، بلکه برای رفع مسائل ملی فعالیت می‌کند و بخش‌هایی از وظایف ملی "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" را در حوزه اطلاعات علمی برعهده دارد.

هسته اصلی تمامی مأموریت‌های "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" (دولت جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۸) نیز با تأکید بر جنبه‌های ملی و منطقه‌ای، بر محورهایی همچون گردآوری، سازماندهی، اشاعه الکترونیکی و از راه دور اطلاعات، ایجاد انواع پایگاه‌های اطلاعاتی، ارائه خدمات اطلاع‌رسانی، حمایت از پژوهش، برگزاری سمینار، سخنرانی، کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی بلندمدت و کوتاه‌مدت در زمینه اطلاع‌رسانی، راه‌اندازی مقطع‌های رسمی دانشگاهی در حوزه اطلاع‌رسانی، جلب همکاری متخصصان ایرانی مقیم خارج از کشور، اشاعه اطلاعات گزینشی، خدمات آگاهی‌رسانی جاری، ایجاد همکاری‌های علمی و اطلاع‌رسانی با مراکز داخلی و منطقه‌ای، راه‌اندازی شاخه‌های مراکز اطلاع‌رسانی و تشریح مساعی و تشویق مراکز تحقیقاتی به استفاده از اطلاعات تمرکز دارد. برخی از بارزترین و منحصر به فردترین مأموریت‌های "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" که آن را از سایر مراکز اطلاعات علمی کشور متمایز می‌کند را می‌توان در توجه مأموریت‌های آن "مرکز" به مواردی همچون برقراری ارتباط بین پژوهش و صنعت، آموزش و تربیت نیروهای متخصص در حوزه اطلاع‌رسانی، ایجاد شاخه‌های مرکز اطلاع‌رسانی در سطح ملی و منطقه‌ای و تأکید بر فعالیت در حوزه‌های موضوعی علوم و تکنولوژی مورد ملاحظه قرار داد. مقایسه مأموریت‌های "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و

اولین مأموریت‌های آن "دفتر" که در ابتدا با نام "مرکز اطلاعات علمی و فنی" کار خود را آغاز کرد، بر محور گردآوری، سازماندهی، اشاعه، مشاوره به محققان حقیقی و حقوقی در کسب اطلاعات، شناسایی برنامه‌ها و تحقیقات در دست اجرای کشور، شناسایی منابع اطلاعاتی موجود در کشور، کمک به بهینه‌سازی و توسعه نظام اطلاع‌رسانی کشور، برقراری ارتباط شبکه‌ای بین‌المللی و تشویق محققان حقیقی و حقوقی به بهره‌گیری از اطلاعات در کلیه امور قرار داشت (مرکز اطلاعات علمی و فنی، ۱۳۶۱) اما جایگزین شدن "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" به جای "مرکز اطلاعات علمی و فنی" باعث شد تا مأموریت‌هایی در زمینه توسعه زیرساخت شبکه، منابع اطلاعاتی قابل انتقال در شبکه و همچنین ایجاد زمینه‌های لازم برای آموزش و پژوهش از راه دور و غیرحضوری، که البته خدمات کتابخانه‌های الکترونیکی نیز جزئی از آن محسوب می‌شود هم به مأموریت‌های قبلی آن اضافه شود.

به این ترتیب، "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور"، علاوه بر عهده‌دار شدن مأموریت‌های قبلی، مأموریت‌های جدیدی را که عمدتاً بر محور ایجاد زیرساخت انتقال اطلاعات، مدیریت محتوای اطلاعات موجود و قابل انتقال در شبکه و توسعه خدمات آموزشی و پژوهشی از راه دور متمرکز است بر عهده دارد. این مأموریت‌ها در راستای مأموریت‌های مندرج در مواد پنج تا نه از بند "الف"، ۳ و ۱۴ از بند "ب" و مواد ۱۰ از بند "ج" آخرین اساسنامه "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" قرار دارد. بنابراین، می‌توان ادعان داشت که مأموریت‌های حوزه اطلاعات علمی "سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران"، از محدوده ارائه مستقیم خدمات اطلاع‌رسانی و کنترل منابع اطلاعاتی در کشور، به سوی ایجاد زیرساخت فیزیکی، تقویت محتوای منابع اطلاعاتی برای قرار دادن بر روی شبکه و همچنین تقویت راهکارهای دسترسی الکترونیکی به منابع نیز سوق داده شده است، که این مورد می‌تواند با بسیاری از مأموریت‌های "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" و به خصوص با مأموریت سه مندرج در بند "ب" این اساسنامه، که برنامه‌ریزی اجرایی، آموزشی و تحقیقاتی متناسب با نیازها و تحولات علمی و فنی در جهان را مورد

صورت متمرکز و توسط "اداره کل طرح و برنامه و ارزشیابی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران" تهیه و تدوین می‌شود.^۲

نگاهی به برنامه‌های پنج ساله ۱۳۸۳-۱۳۷۸ اطلاع‌رسانی "سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران" که برعهده "معاونت اطلاعات علمی و نوآوری‌ها" نهاده شده بود نشان می‌دهد که در طی آن سال‌ها، برنامه‌های اطلاع‌رسانی "سازمان" در راستای محورهای "انفورماتیک و اطلاع‌رسانی" و "گردآوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات کتابخانه‌ای در سطح ملی" قرار داشته است.^۳

البته، در رویکرد کلی برنامه‌های بلندمدت فعلی "سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران" در حوزه اطلاعات علمی کشور که از سال ۱۳۸۴ و با توجه به تغییرات ساختاری آن "سازمان"، برعهده "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" نهاده شد تغییراتی دیده می‌شود. این برنامه‌ها از نظر توجه بیشتری که به تأمین محتوای اطلاعاتی و همچنین زیرساخت و همکاری‌های بین‌المللی شبکه‌ای شده است، با برنامه‌های قبلی آن "دفتر" متفاوت محسوب می‌شود (سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور. واحد ارزیابی و روابط عمومی، ۱۳۸۵).

در مقابل، بررسی‌هایی که در اسناد و مدارک چاپی و الکترونیکی "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" صورت گرفت نشان می‌دهد که آن "مرکز" از همان ابتدا

فناوری" با مأموریت‌های "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" نشان می‌دهد که این مأموریت‌ها در راستای قوام بخشیدن و جامعه عمل پوشانیدن به مواد ۱۰ از بند "ج"، مواد ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹ از بند "الف" و مواد ۳، ۱۰ و ۱۴ از بند "ب" اساسنامه "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" تدوین شده‌اند. بنابراین، مأموریت‌های "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری"، بسیاری از مأموریت‌های "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" را در زمینه‌های مندرج در بندهای فوق که مستلزم فعالیت یک مرکز اطلاعات علمی است مورد حمایت قرار می‌دهد و به همین دلیل با آن هم‌سو محسوب می‌شود.

البته نباید از نظر دور داشت که توجه هم‌زمان به کاربران ملی و منطقه‌ای و تأکید مستقیم در به کارگیری فناوری نوین و ارائه خدمات اطلاع‌رسانی الکترونیکی و از راه دور، از جمله ملموس‌ترین تفاوت‌های موجود بین مأموریت‌های "مرکز منطقه‌ای" با مأموریت‌های دو مرکز قبلی به شمار می‌رود، چرا که در مأموریت‌های دو مرکز دیگر، به جز در موارد خاص تأکید جدی دیگری بر جنبه‌های فراملی وجود ندارد.

ارزیابی تطبیقی سرفصل‌های اصلی و کلی برنامه‌های بلندمدت آینده هر یک از این مراکز.

بررسی اسناد و مدارک چاپی و الکترونیکی "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" و همچنین مصاحبه مورخ ۱۳۸۵/۷/۱۱ با رئیس آن "پژوهشگاه" نشان داد که "پژوهشگاه" مذکور تاکنون دارای برنامه بلندمدت مدوتی برای آینده خود نبوده است و همان مواد مندرج در برنامه‌ریزی راهبردی را به عنوان برنامه بلندمدت خود مورد نظر قرار می‌دهد.^۱

در مقابل، "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" و "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری"، دارای برنامه‌های کوتاه‌مدت یک ساله و بلندمدت پنج ساله برای آینده خود هستند. برنامه‌های بلندمدت "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور"، بر اساس برنامه‌ها و سیاست‌های کلان ملی، هدف‌ها، سیاست‌ها و برنامه‌های کلان "سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران"، به

۱. مصاحبه با حسین غریبی، پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، تهران.

۲. سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. اداره کل طرح و برنامه و ارزشیابی. گروه برنامه و بودجه، محورهای برنامه پنج ساله تحقیقاتی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، ضمیمه شماره ۴: سند برنامه اجرایی سال ۱۳۷۸، (تهران: سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، ۱۳۷۷)؛ سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. اداره کل طرح و برنامه و ارزشیابی. گروه برنامه و بودجه، محورهای برنامه پنج ساله ستادی و پشتیبانی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، ضمیمه شماره ۲: سند برنامه اجرایی سال ۱۳۷۸، (تهران: سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، ۱۳۷۷)؛ سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. اداره کل طرح و برنامه و ارزشیابی. گروه برنامه و بودجه، فرآیند برنامه‌ریزی در سازمان، ضمیمه شماره ۴: سند برنامه اجرایی سال ۱۳۷۸، (تهران: سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، ۱۳۷۷).

۳. سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. اداره کل طرح و برنامه و ارزشیابی. گروه برنامه و بودجه، محورهای برنامه پنج ساله ستادی و پشتیبانی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، ضمیمه شماره ۲: سند برنامه اجرایی سال ۱۳۷۸، (تهران: سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، ۱۳۷۷)، ص. ۵۴-۵۵.

دارای برنامه بلندمدت مدوتی بوده است. این برنامه‌ریزی در راستای اهداف، وظایف و اختیارات آن "مرکز" تدوین یافته و مواردی همچون تشکیلات اداری و کارکنان مرکز، برنامه‌ریزی فیزیکی و فضایی، چگونگی تأمین منابع، سازماندهی، اشاعه، ارتباطات ملی و منطقه‌ای و موارد مشابه دیگری را تحت پوشش قرار می‌دهد (کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز، ۱۳۷۹). کلیه این برنامه‌ها در راستای وظایف و اختیارات مندرج در اساسنامه آن "مرکز" و با توجه به ضروریات زمان، با نظارت ریاست آن "مرکز" تدوین، تبیین و تنظیم می‌شود و پس از تصویب در شورای علمی آن "مرکز" به مورد اجرا درمی‌آید. عمده‌ترین سرفصل‌های مندرج در برنامه بلندمدت فعلی "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" در سه قالب "آموزشی"، "پژوهشی" و "طرح و توسعه" ارائه شده است (کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز، ۱۳۸۴).

مأموریت‌های هم‌سو و مرتبط آن‌ها شناسایی و معرفی شد. اما جدای از در نظر گرفتن چگونگی و میزان هم‌سویی مأموریت‌های این مراکز با مأموریت‌های "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری"، هدف اصلی از طرح مبحث فعلی، شناسایی مأموریت‌های هم‌پوشان این سه مرکز و مقایسه آن‌ها با یکدیگر است. بررسی زمینه‌های موضوعی مأموریت‌های آن‌ها نشان می‌دهد که می‌توان مجموعه مأموریت‌های این سه مرکز را در قالب نه مقوله زیر مورد مطالعه قرار داد. به عبارت دیگر، می‌توان این گونه اظهار داشت که مجموعه مأموریت‌های این سه مرکز، بدون در نظر گرفتن کمیت این مأموریت‌ها، از این نه مقوله خارج نیست. این موارد عبارت‌اند از:

۱. تأمین و مبادله اطلاعات
  ۲. گردآوری و سازماندهی اطلاعات
  ۳. معرفی ضرورت و اهمیت خدمات اطلاع‌رسانی مرکز
  ۴. راه‌اندازی گروه آموزشی
  ۵. گسترش دامنه جغرافیایی فعالیت‌ها
  ۶. جلب مشارکت محققان، متخصصان و سازمان‌ها برای همکاری‌های ملی یا بین‌المللی
  ۷. پژوهش
  ۸. اشاعه اطلاعات
  ۹. پشتیبانی از کتابخانه‌ها، مراکز اطلاعات علمی، نظام اطلاع‌رسانی، مراکز تحقیقاتی و دانشگاه‌های کشور.
- دسته‌بندی مأموریت‌های این مراکز در نه مقوله فوق و مقایسه کیفی آن‌ها نشان می‌دهد (نوروزی چاکلی، ج ۱۳۸۶) که^۲:

۱. محور اصلی مأموریت‌های هر سه مرکز بر همان مبنایی قرار دارد که در سال‌های اولیه تأسیس به آن‌ها واگذار شده است، اما با گذشت زمان و به وجود آمدن نیازهای جدیدتر، مأموریت‌های دیگری نیز به موارد قبلی اضافه شده است.

۲. علی‌رغم وجود هم‌پوشانی در برخی از مأموریت‌های سه مرکز اطلاعات علمی مورد بحث، هر یک از آن‌ها از

ارزیابی تطبیقی مأموریت‌های هم‌پوشان هر یک از این مراکز.

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، مأموریت‌های ۱، ۲، ۳، ۵، ۷، ۸ و ۹ از بند "الف" و مأموریت‌های ۳، ۱۰ و ۱۴ از بند "ب" و مأموریت‌های ۵ و ۱۰ از بند "ج" اساسنامه "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری"، به دلیل دارا بودن ارتباط مستقیم با مقوله‌هایی همچون فراهم‌سازی زمینه‌های لازم برای بهره‌گیری از اطلاعات، مدیریت این اطلاعات، یا تشکیل نظام اطلاعات علمی در سطح ملی و بین‌المللی، به نحوی با اهداف تشکیل و توسعه هر یک از سه مرکز اطلاعات علمی مورد بحث مرتبط شناخته می‌شود (امیدی، ۱۳۸۵) (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۸۵) (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. دبیرخانه شورای تغییر ساختار، ۱۳۷۹). از سویی دیگر، با بررسی‌هایی که در مبحث مربوط به "ارزیابی تطبیقی میزان هم‌سویی مأموریت‌های هر یک از این مراکز با مأموریت‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" صورت پذیرفت، هم‌سویی و تطابق مأموریت‌های این سه مرکز با مأموریت‌های آن "وزارتخانه" مورد مطالعه قرار گرفت و بدینوسیله

^۲. برای اطلاع از جزئیات بیشتر به این منبع مراجعه شود: نوروزی چاکلی، عبدالرضا. (۱۳۸۶). بررسی تطبیقی و ارزیابی برنامه‌ها و عملکردهای مراکز ملی اطلاعات علمی در ایران. مشهد: دانشگاه فردوسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.

^۱. مصاحبه با جعفر مهرداد، کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز، شیراز، ۱۱ مرداد ۱۳۸۵.

در "پژوهشگاه"، بر ایجاد شبکه‌های انتقال اطلاعات در هر دو سطح ملی و فراملی تأکید شده است.

ب. در بین مأموریت‌های فراملی "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران"، بر فعالیت در سطح جهانی و به ویژه بر فعالیت در منطقه آسیای جنوب غربی و خاورمیانه توجه خاصی مبذول شده است. این در حالی است که در مأموریت‌های "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری"، فعالیت‌های فراملی، به محدوده جغرافیایی منطقه محدود شده است. در اساسنامه "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" نیز منظور از منطقه شامل کشورهای خاورمیانه، شمال آفریقا، شبه قاره هند، آسیای مرکزی و ناحیه قفقاز اعلام شده است (دولت جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۸). همان طور که ملاحظه می‌شود به هر دو مرکز مأموریت‌هایی در خصوص فعالیت در محدوده جغرافیایی خاورمیانه واگذار شده است.

ت. علی‌رغم هم‌پوشانی مأموریت‌های هر سه مرکز در زمینه "گردآوری و سازماندهی اطلاعات"، در این دسته از مأموریت‌های "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران"، بر مطالعه به منظور بهره‌گیری از نظام رده‌بندی دهنده جهانی به عنوان اصطلاح‌نامه و همچنین به بررسی قابلیت‌های سازش آن با دیگر زبان‌های نمایه‌سازی تأکید خاصی شده است.

ث. نکات متمایزکننده در مأموریت‌های مربوط به گردآوری و سازماندهی اطلاعات، توجه "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" به گردآوری و سازماندهی اطلاعات منطقه‌ای است، که البته از نظر گردآوری اطلاعات از خارج کشور، با مأموریت‌های مربوط به گردآوری اطلاعات "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" مشابه تلقی می‌شود. اما باید توجه داشت که جنبه‌های فراملی گردآوری و سازماندهی اطلاعات در مأموریت‌های مرکز منطقه‌ای، تنها به کشورهای منطقه محدود شده است و این می‌تواند با مأموریت مشابه "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" که به گردآوری و سازماندهی اطلاعات از سطح نامحدود بین‌المللی اشاره دارد بسیار خاص‌تر و متفاوت‌تر تلقی شود.

ج. هر چند که مأموریت ایجاد بانک‌های اطلاعاتی، از مأموریت‌های مشترک و هم‌پوشان "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" و "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم

نظر پرداختن به مأموریت‌های مختلف دارای رویکردها و برجستگی‌های متفاوتی هستند.

۳. در بین مأموریت‌های "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران"، تأکید خاصی بر "مطالعه و پژوهش" و "گردآوری و سازماندهی اطلاعات" وجود دارد.

۴. در بین مأموریت‌های "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور"، تأکید خاصی بر زمینه‌های ایجاد زیرساخت برای "مبادله اطلاعات" و "پشتیبانی از کتابخانه‌ها، مراکز اطلاعات علمی، نظام اطلاع‌رسانی، مراکز تحقیقاتی و دانشگاه‌های کشور" وجود دارد.

۵. در بین مأموریت‌های "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری"، تأکید خاصی بر محورهای "جلب مشارکت محققان، متخصصان و سازمان‌ها برای همکاری‌های ملی یا بین‌المللی"، "اشاعه اطلاعات" و "مبادله اطلاعات" مشاهده می‌شود.

۶. وجود برخی از هم‌پوشانی‌ها در زمینه‌هایی همچون "اشاعه اطلاعات"، "پشتیبانی از کتابخانه‌ها، مراکز اطلاعات علمی، نظام اطلاع‌رسانی، مراکز تحقیقاتی و دانشگاه‌های کشور"، "گردآوری و سازماندهی اطلاعات"، "معرفی ضرورت و اهمیت خدمات اطلاع‌رسانی" و "گسترش دامنه جغرافیایی فعالیت‌های خود" برای این سه مرکز اطلاعات علمی که در سطح ملی فعالیت می‌کند امری طبیعی به شمار می‌رود.

۷. علاوه بر مأموریت‌های هم‌پوشانی که به دلیل قرار داشتن در زمینه‌های خاص، در بند قبل به آن اشاره شد، هم‌پوشانی‌های دیگری نیز در مأموریت‌های این سه مرکز دیده می‌شود. این موارد به شرح زیر است:

الف. آن بخش از مأموریت‌های "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" که به بحث ایجاد زیرساخت انتقال اطلاعات و شبکه اشاره دارد، با مأموریت‌های مبادله اطلاعات "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" هم‌پوشان تلقی می‌شود. این دسته از مأموریت‌های "پژوهشگاه" را می‌توان حتی بسیار فراتر از مأموریت‌های "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" نیز تلقی کرد، زیرا مأموریت‌هایی که در زمینه ایجاد زیرساخت انتقال اطلاعات به آن "دفتر" محول شده است، عمدتاً بر فراهم‌سازی زمینه‌های انتقال اطلاعات در سطح ملی تأکید دارد و حال آن که در مأموریت‌های مربوط به زیرساخت

از جایگاه برجسته‌تری برخوردار است، که خود می‌تواند نشان‌دهنده اولویت مأموریت‌های "پژوهشگاه" در پرداختن به این موضوع نیز باشد. همچنین، از این نظر در مأموریت‌های هر یک از سه مرکز به موضوع‌های متفاوتی پرداخته شده است. در عین حال، مأموریت هر سه آن‌ها در خصوص توسعه و بهبود نظام اطلاع‌رسانی کشور، ارتقاء سطح دانش کتابداری و اطلاع‌رسانی، و بهبود و توسعه حوزه‌های گردآوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات و خدمات مشابه است و از این نظر بین هر سه آن‌ها هم‌پوشانی وجود دارد. البته از رویکردی دیگر نیز می‌توان ادعان داشت که مأموریت‌های مربوط به پژوهش "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" دارای رویکردی منطقه‌ای است. بررسی گردش کار و عملکرد هر یک از این مراکز در خصوص "پژوهش" نشان می‌دهد که هر چند طرح‌های پژوهشی هر سه مرکز از طریق "شورای پژوهشی" آن‌ها به تصویب می‌رسد، اما ترکیب اعضای شورای پژوهشی در هر یک از این مراکز متفاوت است. علی‌رغم این که در ترکیب شورای پژوهشی "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" و "دفتر فناوری و شبکه علمی کشور"، اعضای از خارج سازمان وجود دارد، اعضای شورای پژوهشی "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران"، تنها از مدیر و چند نفر از اعضای هیأت علمی خود این "پژوهشگاه" تشکیل شده است. این در حالی است که بسیاری از طرح‌های پژوهشی "پژوهشگاه" با همکاری اعضای هیأت علمی یا کارکنان "پژوهشگاه" به انجام می‌رسد و برای بررسی دقیق‌تر محتوای طرح‌ها، حضور افراد صاحب‌نظر خارج از "پژوهشگاه" الزامی به نظر می‌رسد. در مقابل، کلیه طرح‌های پژوهشی "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری"، پس از تصویب در شورای پژوهشی این "مرکز" که دارای اعضای از خارج از "مرکز" نیز هست، در "هیأت امنای" این "مرکز" نیز طرح و به تصویب می‌رسد.

د. از نگاه کلی باید ادعان داشت که بسیاری از مأموریت‌های مندرج در اساسنامه هر یک از این مراکز می‌تواند به نحوی با مقوله "پشتیبانی از کتابخانه‌ها، مراکز اطلاعات علمی، نظام اطلاع‌رسانی، مراکز تحقیقاتی و دانشگاه‌های کشور" مرتبط تلقی شود. اما با توجه به این که تنها آن دسته از مأموریت‌های این سه مرکز که به طور

و فناوری" تلقی می‌شود، اما باید توجه داشت که به "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" مأموریت‌هایی در زمینه پایگاه‌های اطلاعاتی حوزه علوم و تکنولوژی تفویض شده است.

ح. هر سه این مراکز مأموریت‌های مشابهی را در خصوص "گسترش دامنه جغرافیایی فعالیت‌های خود" برعهده دارند. مأموریت‌هایی که در این حوزه برعهده "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" نهاده شده است به همکاری در تشکیل شبکه اطلاعات علمی کشور اشاره دارد. همین دسته از مأموریت‌ها در "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" به گونه‌ای دیگر وجود دارد و در آن بر محور ایجاد زیرساخت گسترش انتقال اطلاعات و توسعه دسترسی کاربران کشور به اینترنت و خدمات شبکه‌ای تأکید شده است. از طرفی دیگر، "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" نیز مأموریت‌هایی را در خصوص ایجاد شاخه و شعبه در داخل کشور و منطقه و همچنین در زمینه گسترش خدمات اطلاع‌رسانی با استفاده از تکنولوژی‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطاتی برعهده دارد.

خ. بین بسیاری از مأموریت‌های این سه مرکز در موضوع "جلب مشارکت محققان، متخصصان و سازمان‌ها برای همکاری‌های ملی یا بین‌المللی"، هم‌پوشانی وجود دارد. مأموریت‌های "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" در این زمینه، در حد ایجاد تشویق همکاری و ارتباط بین کتابخانه‌های اختصاصی و پژوهشی مراکز علمی کشور بنا نهاده شده است. مأموریت "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" نیز بر محور توسعه همکاری‌های بین‌المللی برای تقویت زمینه‌های آموزشی و پژوهشی غیرحضوری و از راه دور استوار است. اما در این میان، "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" از مأموریت‌های متفاوت‌تری نسبت به دو مرکز دیگر برخوردار است و در واقع می‌توان ادعان داشت که بسیاری از مأموریت‌های "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" در این موضوع قرار می‌گیرد.

د. هر چند که از نظر توجه به موضوع "پژوهش"، هم‌پوشانی‌هایی بین مأموریت‌های این سه مرکز وجود دارد، اما باید ادعان داشت که این موضوع در بین مأموریت‌های "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران"

مأموریت‌های آن را از دو مرکز دیگر متفاوت تر نشان می‌دهد افزایش یابد.

بخش دوم. تجزیه و تحلیل یافته‌های کمی

در بخش مطالعات کمی، نظرات ذی‌نفع‌های هر یک از مراکز سه‌گانه در خصوص پرسش زیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت:

• مبتنی بر مستندات موجود و بر اساس نظرات مدیران و کارکنان (خود این مراکز) و استفاده‌کنندگان حقیقی و مدیران کتابخانه‌های استفاده‌کننده (استفاده‌کنندگان سازمانی)، چه آینده‌ای برای هر یک از این مراکز، به تنهایی و یا ترکیبی از آن‌ها متصور است؟

خلاصه دیدگاه‌های همه مدیران و کاربران درون سازمانی و برون‌سازمانی این سه مرکز در خصوص آینده متصور برای هر یک از این مراکز، در جدول شماره دو ارائه شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، پاسخ‌دهندگان که معتقدند "این سه مرکز باید با بازنگری در مأموریت‌ها و اهداف هم‌پوشان، همچنان به صورت مجزا به فعالیت خود ادامه دهند"، بالاترین درصد فراوانی‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. در این میان نیز به ترتیب، "کاربران غیرحضور دفتراوری اطلاعات و شبکه علمی کشور"، "کاربران حضور دفتراوری اطلاعات و مدارک علمی ایران"، "مدیران پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران"، "کاربران غیرحضور مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" و "مدیران دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور مدیران مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری"، بیش از دیگران بر این امر تأکید داشته‌اند و نظر بقیه پاسخ‌دهندگان که این گزینه را انتخاب نموده‌اند در مرتبه‌های بعدی قرار گرفته است.

مستقیم به این مقوله اشاره دارد مورد بررسی قرار می‌گیرد، می‌توان نتیجه گرفت که مأموریت‌های "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" در این زمینه بیش از سایر مأموریت‌های آن "دفتر" جلب توجه می‌کند و این می‌تواند نشانی از اولویت در پرداختن به این نوع مأموریت‌ها در ساختار آن "دفتر" باشد. با مقایسه این بخش از مأموریت‌های "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران" و "دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور" مشخص می‌شود که در این زمینه نیز بین دو نوع مأموریت این دو مرکز که به رفع مشکلات نظام اطلاع‌رسانی، کتابخانه‌ها و مراکز اسناد کشور و همچنین برنامه‌ریزی، سامان‌دهی و هماهنگی این مراکز اشاره دارد هم‌پوشانی بیشتری وجود دارد.

ر. در بین سه مرکز اطلاعات علمی مورد نظر، تنها به "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" مأموریت‌هایی در خصوص "راه‌اندازی دوره‌های رسمی آموزش عالی" محول شده است و دو مرکز دیگر از چنین مأموریت‌هایی برخوردار نیستند.

۸. در مجموع، با توجه به این که در مأموریت‌های "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" تعریف دقیق‌تری از گستره جغرافیایی فعالیت‌ها ارائه شده است و با در نظر گرفتن تأکید خاص اکثر مأموریت‌های آن "مرکز" بر حوزه موضوعی علوم و تکنولوژی و با عنایت به این که تنها در مأموریت‌های آن "مرکز"، مأموریت‌هایی در زمینه "راه‌اندازی دوره‌های رسمی آموزش عالی" وجود دارد، باید اذعان داشت که مأموریت‌های آن "مرکز" از محورها و چارچوب‌های مشخص‌تری برخوردار است و این خود موجب می‌شود تا از هم‌پوشانی آن نسبت به مأموریت‌های دو مرکز دیگر کاسته شود و به این ترتیب، جنبه‌های خاص مندرج در مأموریت‌های آن "مرکز" که

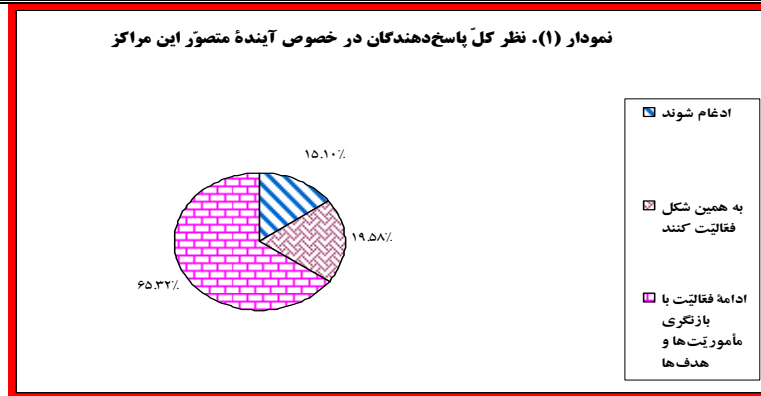

جدول ۲: خلاصه نظرات همه مدیران و کاربران درون‌سازمانی و برون‌سازمانی در خصوص "آینده متصور برای هر یک از سه مرکز"

ردیف	نوع پاسخ						گروه‌های پاسخ‌دهنده
	(۱) بهبتر است ادغام شوند.	(۲) به شکل فعلی به فعالیت خود ادامه دهند.	(۳) به صورت مجزا اما با بازنگری مأموریت‌ها و اهداف هم پوشان به فعالیت خود ادامه دهند.	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱	۸	۱۱	۵۱	۷۰	۱۰۰٪	مدیران پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران	
۲	۱۷	۹	۳۴	۶۰	۱۰۰٪	مدیران کتابخانه‌های استفاده‌کننده از پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران	
۳	۸	۷	۴۵	۶۰	۱۰۰٪	کاربران پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران	
۴	۹	۱۴	۳۷	۶۰	۱۰۰٪	کاربران غیرحضوری پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران	
۵	۴	۸	۲۳	۴۵	۱۰۰٪	مدیران دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور	
۶	۷	۸	۱۵	۳۰	۱۰۰٪	مدیران کتابخانه‌های استفاده‌کننده از دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور	
۷	۲۶	۱۲	۲۲	۶۰	۱۰۰٪	کاربران حضوری دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور	
۸	۰	۸	۵۲	۶۰	۱۰۰٪	کاربران غیرحضوری دفتر فناوری اطلاعات و شبکه علمی کشور	
۹	۸	۱۴	۳۸	۶۰	۱۰۰٪	مدیران مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری	
۱۰	۳	۱۸	۳۳	۵۴	۱۰۰٪	مدیران کتابخانه‌های استفاده‌کننده از مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری	
۱۱	۶	۹	۴۵	۶۰	۱۰۰٪	کاربران حضوری مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری	
۱۲	۵	۱۳	۴۲	۶۰	۱۰۰٪	کاربران غیرحضوری مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری	
۱۳	۱۰۱	۱۳۱	۴۳۷	۶۶۹	۱۰۰٪	جمع	

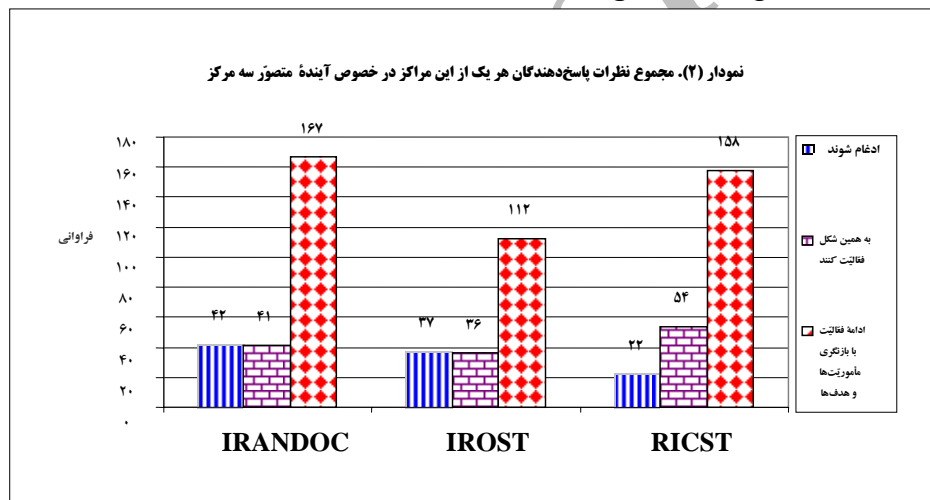
تأکید داشته‌اند". در مقابل، از بین کل پاسخ‌دهندگان، کمترین تعداد بر "ادغام این سه مرکز" تمایل نشان داده‌اند.

همان‌گونه که در نمودار شماره یک ملاحظه می‌شود، در مجموع می‌توان ادعان داشت که ۶۵/۳۲ درصد از پاسخ‌دهندگان، بر "ادامه فعالیت مجزای این سه مرکز، همراه با بازنگری مأموریت‌ها و اهداف هم‌پوشان آن‌ها

شماره دو حاکی از آن است که پاسخ‌دهندگان "پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران"، بیش از پاسخ‌دهندگان سایر مراکز بر ادامه فعالیت این مراکز همراه با بازنگری در اهداف و فعالیت‌های آن‌ها تأکید داشته‌اند.

نظر جمعی گروه‌های مختلف پاسخ‌دهندگان، اعم از مدیران و کارکنان، استفاده‌کنندگان حقیقی (حضور و غیرحضور) و مدیران کتابخانه‌های استفاده‌کننده هر یک از این مراکز به طور مجزا نیز در نمودار شماره دو به تصویر کشیده شده است. مجموع نظرات مندرج در نمودار

گرفت که تفاوت معنی‌داری در جهت مثبت، بین دیدگاه گروه‌های مختلف پاسخ‌دهندگان در مورد آینده هر یک از این مراکز وجود دارد. به این ترتیب، تصور گروه‌های مختلف پاسخ‌دهندگان در خصوص آینده هر یک از این مراکز یکسان نبوده است.

در ادامه و به منظور نشان دادن تفاوت دیدگاه پاسخ‌دهندگان درون‌سازمانی و برون‌سازمانی در خصوص آینده متصور برای هر یک از این سه مرکز، از آزمون مجذور کا استفاده شده است. نتایج آزمون مجذور کا، در جدول شماره سه ملاحظه می‌شود. با توجه به این که در جدول سه، مقدار P کوچکتر از ۰/۰۵ است، می‌توان نتیجه

جدول ۳: نتایج آزمون مجذور کا برای نظرات گروه‌های مختلف پاسخ‌دهنده

در خصوص آینده متصور برای هر یک از این سه مرکز

آزمون	مقدار	درجه آزادی	Sig. (2- sided)
مجذور کا	۸۴/۷۹۰	۲۲	۰/۰۰۰

۸ و ۹ از بند "الف" اساسنامه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" و همچنین با مواد ۳، ۱۰ و ۱۴ از بند "ب" و مواد ۱۰ و ۵ از بند "ج" این اساسنامه هم‌سو به شمار

نتیجه‌گیری

بررسی مأموریت‌های این سه مرکز نشان می‌دهد که می‌توان کلیه مأموریت‌های آن‌ها را با مواد ۱، ۲، ۳، ۵، ۶،

امیدی، یزدان. (۱۳۸۵). لایحه اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. دسترس‌پذیر در: <http://www.irphe.ir/Fa/Letter/LetterPDF/LetterHE-7/Nameh07/omidi.doc> مشاهده شده در تاریخ ۱۳۸۶/۱/۳.

ایستریای- اسمیت، مارک؛ ثورب، ریچارد؛ لو، اندی. (۱۳۸۴). درآمدی بر تحقیق مدیریت. ترجمه محمد اعرابی، داود ایزدی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران. (۱۳۸۵). تاریخچه مرکز. دسترس‌پذیر در: <http://www.irandoc.ac.ir/About/history.htm> مشاهده شده در تاریخ ۱۳۸۵/۴/۳.

حاجی‌لری، نادعلی. (۱۳۷۱). طراحی و مطالعه ساختار نظام تکنولوژی در کشور. استاد راهنما محمدمسعود منصوری. تهران: دانشگاه علم و صنعت ایران. دسترس‌پذیر در: www.srlst.com مشاهده شده در تاریخ ۱۳۸۵/۴/۳.

خاتمی، محمد. (۱۳۸۲). سخنرانی هنگام تقدیم لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به مجلس شورای اسلامی ایران. جلسه علنی چهارشنبه ۱۳۸۲/۱۰/۲۴. دسترس‌پذیر در: <http://www.mporg.ir> مشاهده شده در تاریخ ۱۳۸۵/۴/۳.

دولت جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۷۸). مجموعه مصوبات نیمه اول سال ۱۳۷۷ هیأت وزیران. تهران: سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور. ص. ۱۹۷-۲۰۱.

دوورژه، موریس. (۱۳۶۲). روش‌های علوم اجتماعی. (خسرو اسدی، مترجم). تهران: امیرکبیر.

دنیایی، فریبا. (۱۳۸۲). بهبود کیفیت در مراکز اطلاع‌رسانی. استاندارد. ش. ۱۴۲. دسترس‌پذیر در: www.srlst.com مشاهده شده در تاریخ ۱۳۸۵/۹/۳.

ریاست جمهوری. سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور. (۱۳۸۵). اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری: موضوع ماده ۹۹ قانون برنامه

آورد. به این دلیل که این دسته از مأموریت‌های "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری"، یا به طور مستقیم بر «ایجاد و راه‌اندازی پایگاه‌های اطلاع‌رسانی» تأکید دارند و یا این که جامعه عمل پوشانیدن به آن‌ها بدون در اختیار داشتن مراکز اطلاعات علمی قدرتمند میسر نیست، به عنوان مأموریت‌های مرتبط "وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" محسوب می‌شوند. از طرفی، ارزیابی تطبیقی اساسنامه این سه مرکز نشان می‌دهد که محور اصلی مأموریت‌های هر سه مرکز بر همان مبنایی قرار دارد که در سال‌های اولیه تأسیس به آن‌ها واگذار شده است، اما در مواردی با گذشت زمان و به وجود آمدن نیازهای جدیدتر، مأموریت‌های دیگری نیز به آن‌ها اضافه شده است. همچنین، علی‌رغم این که هم‌پوشانی‌هایی بین مأموریت‌های این مراکز دیده می‌شود، وجود بازنگری در مأموریت‌های آن‌ها یک ضرورت تلقی می‌شود. این در حالی است که ذی‌نفع‌های مراکز سه‌گانه معتقد بودند که این بازنگری نباید حذف، ادغام یا متوقف شدن فعالیت‌های این مراکز را در پی داشته باشد، بلکه باید با هدف بهینه‌سازی مأموریت‌ها و مطابقت با نیازهای فعلی کشور روزآمد شود.

همچنین، با توجه به این که در مأموریت‌های "مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری" تعریف دقیق‌تری از گستره جغرافیایی فعالیت‌ها ارائه شده است و با در نظر گرفتن تأکید خاص اکثر مأموریت‌های آن "مرکز" بر حوزه موضوعی علوم و تکنولوژی و با عنایت به این که تنها در مأموریت‌های آن "مرکز"، مأموریت‌هایی در زمینه "راه‌اندازی دوره‌های رسمی آموزش عالی" وجود دارد، باید اذعان داشت که مأموریت‌های آن "مرکز" از محورها و چارچوب‌های مشخص‌تر و متفاوت‌تری نسبت به دو مرکز دیگر برخوردار است، که این خود موجب می‌شود تا از هم‌پوشانی آن نسبت به مأموریت‌های دو مرکز دیگر کاسته شود.

منابع

قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۴-۱۳۸۸). مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱.

کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز. (۱۳۷۹).

گزارش مطالعات برنامه‌ریزی فیزیکی و فضایی

کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز.

دسترس‌پذیر در:

<http://www.irandoc.ac.ir/data/reinvent/b>

<http://www.irandoc.ac.ir/data/reinvent/b>.til.htm. مشاهده شده در تاریخ ۱۳۸۵/۴/۲۹.

کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز. (۱۳۸۴).

برنامه چهارم توسعه کتابخانه منطقه‌ای علوم و

تکنولوژی شیراز. شیراز: کتابخانه منطقه‌ای علوم و

تکنولوژی شیراز.

کمیته همکاری‌های اطلاع‌رسانی. (۱۳۷۰). کمیته

همکاری‌های اطلاع‌رسانی، سازمان‌های عضو: مرکز

اطلاعات و مدارک علمی ایران، معاونت آموزش و

تحقیقات وزارت جهاد سازندگی، سازمان پژوهش‌های

علمی و صنعتی ایران، پژوهشگاه صنعت نفت، مؤسسه

آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، دانشگاه امام

حسین (ع)، کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی

شیراز و مرکز نشریات علمی و فرهنگی دبیرخانه هیأت

امنای کتابخانه‌های عمومی کشور. تهران: کمیته

همکاری‌های اطلاع‌رسانی.

مردوخی، بایزید. (۱۳۷۵). " نقش مراکز اطلاع رسانی

در ارتقای برنامه ریزی و سیاست‌گذاری ". برنامه و

بودجه. ش. ۱: ص. ۴۵ - ۲۹: دسترس‌پذیر در:

www.srlst.com ، مشاهده شده در تاریخ

۱۳۸۵/۴/۳.

مرکز اطلاعات علمی و فنی. (۱۳۶۱). نشریه مرکز

اطلاعات علمی و فنی. ش. ۱۰۱ - ۱۰۶. آبان.

مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران. (۱۳۸۲). اساسنامه

مرکز. دسترس‌پذیر در:

www.irandoc.ac.ir/About/Article-

www.irandoc.ac.ir/About/Article-IRANDOC.htm، مشاهده شده در تاریخ

۱۳۸۵/۴/۳.

مهراد، جعفر. کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز،

شیراز، مصاحبه، ۱۱ مرداد ۱۳۸۵.

نوروزی چاکلی، عبدالرضا. (۱۳۸۷). "ارزیابی تطبیقی

اثر بخشی تولیدات و خدمات در مراکز ملی

اطلاعات علمی ایران". ارسال به فصلنامه کتابداری

و اطلاع‌رسانی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان

سوم توسعه: بند ۳۱ و ۳۲. دسترس‌پذیر در:

<http://www.irandoc.ac.ir/data/reinvent/law99.htm>

m ، مشاهده شده در تاریخ ۱۳۸۵/۴/۱۹.

سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. (۱۳۶۱).

نمودار تشکیلاتی و شرح وظایف. تهران: سازمان

پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. آبان.

سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. (۱۳۸۴).

درباره سازمان. دسترس‌پذیر در:

<http://www.irost.org/persian/index.asp> ،

مشاهده شده در تاریخ ۱۳۸۵/۸/۷.

سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. اداره کل طرح

و برنامه و ارزشیابی. گروه برنامه و بودجه. (۱۳۷۷).

محورهای برنامه پنج ساله تحقیقاتی سازمان

پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، ضمیمه شماره

۲: سند برنامه اجرایی سال ۱۳۷۸. تهران: سازمان

پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران.

سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. اداره کل طرح

و برنامه و ارزشیابی. گروه برنامه و بودجه. (۱۳۷۷).

محورهای برنامه پنج ساله ستادی و پشتیبانی

سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران،

ضمیمه شماره ۳: سند برنامه اجرایی سال ۱۳۷۸.

تهران: سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران.

سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. اداره کل طرح

و برنامه و ارزشیابی. گروه برنامه و بودجه. (۱۳۷۷).

فرآیند برنامه‌ریزی در سازمان، ضمیمه شماره ۴:

سند برنامه اجرایی سال ۱۳۷۸. تهران: سازمان

پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران.

سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. دفتر فناوری

اطلاعات و شبکه علمی کشور. واحد ارزیابی و روابط

عمومی. (۱۳۸۵). نشریه شبکه علمی کشور. فروردین.

صوفی، ژاله. (۱۳۶۶). تاریخچه، اهداف، وظایف و

تشکیلات سازمان اسناد ملی ایران. استاد راهنما

ماندانا صدیق بهزادی. تهران: دانشگاه تهران، دانشکده

علوم تربیتی و روانشناسی. دسترس‌پذیر در:

www.srlst.com، مشاهده شده در تاریخ

۱۳۸۵/۴/۱۹.

غریبی، حسین. پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران،

تهران. مصاحبه، ۱۱ مهر ۱۳۸۵.

- ob=RedirectURL&_method=externObj
Link&_locator=url&_cdi=6556&_plusS
ign=%2B&_targetURL=http%253A%2
52F%252Fwww.ala.org%252Fala%252
Facrlbucket%252Fnashville1997pap%2
52Fbangert.htm, visited: 03/11/2006.
- Brophy, Peter. (1991). "The Mission of the Academic Library". *British Journal of Academic Librarianship*. 6: pp. 135-147.
- Dubberly, Ronald A. (1983). "Why You Must Know Your Library's Mission". *Public Libraries*. 22. (Fall): pp. 89-90.
- Hardesty, Larry; Hastreiter, Jamie; Henderson, David. (1988). "Development of College Library Mission Statements". *Journal of Library Administration*. 9: pp. 11-34.
- Hartzell, Gary. (2002). "Promises You Can't Keep". *School Library Journal*. 49. (December): p. 31.
- Hastreiter, Cornelius; Henderson, David. (1999). *Mission Statements for College Libraries: Clip note #28*. Chicago, IL: Association of College and Research Libraries; American Library Association.
- Khan, Emdad H. (1991). "Case study organization and management of information systems functions: comparative study selected organizations in Bahrain". *Information & Management*. Vol. 21. Issue 2. (September): pp. 73-85. [Online]. Available at: <http://www.sciencedirect.com>, visited: 01/03/2006
- Kuchi, Triveni. (2006). "Communicating Mission: An Analysis of Academic Library Web Sites". *The Journal of Academic Librarianship*. (13 February). [Online]. Available at: www.sciencedirect.com, visited: 03/03/2006
- Moorman, John A. (2002). "Combined school/public libraries in the United States: Three comparative case studies (Indiana, North Carolina, Florida)". Advisor Terry L. Weech. ProQuest -
- قدس رضوی (دارای درجه علمی- پژوهشی). ش. ۴۱. (بهار).
- نوروزی چاکلی، عبدالرضا. (الف ۱۳۸۶). "عوامل مؤثر بر موفقیت مدیران مراکز ملی اطلاعات علمی در ایران". ارسال به فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی (دارای درجه علمی- پژوهشی). ش. ۴۰. (زمستان).
- نوروزی چاکلی، عبدالرضا. (ج ۱۳۸۶). بررسی تطبیقی و ارزیابی برنامه‌ها و عملکردهای مراکز ملی اطلاعات علمی در ایران. مشهد: دانشگاه فردوسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- نوروزی چاکلی، عبدالرضا. (ب ۱۳۸۶). "نگاهی به وضعیت مراکز ملی اطلاع‌رسانی در ایران". کتاب ماه کلیات. ش. ۱۲۳. (اسفند).
- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. (۱۳۸۵). **قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم**. دسترس‌پذیر در: <http://www.msrt.ir/html/Ministry/taskMsrt2.htm>
- مشاهده شده در تاریخ ۱۳۸۵/۴/۳.
- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. دبیرخانه شورای تغییر ساختار. (۱۳۷۹). **لایحه اصلاح اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری**. دسترس‌پذیر در: <http://www.irandoc.ac.ir/data/reinvent/biil.htm>
- مشاهده شده در تاریخ ۱۳۸۶/۲/۴.
- یزدان پناه، احمدعلی. (۱۳۷۸). "رویکردی تطبیقی به برنامه ریزی استراتژیک: گذشته حال، آینده". *تحول اداری*. دوره ۶. ش. ۲۲. (آبان): ص. ۲۶-۹. دسترس‌پذیر در: www.srlst.com. مشاهده شده در تاریخ ۱۳۸۵/۴/۳.
- ین، رابرت ک. (۱۳۷۶). **تحقیق موردی**. ترجمه علی پارسائیان، محمد اعرابی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- Bangert, Stephanie Rogers. (1997). *Thinking Boldly! College and University Library Mission Statements as Roadsigns to the Future*. [Online]. Available at: http://www.sciencedirect.com/science?_

Thomas, Margie Jean Klink. (2001). "School library media services and the integration of the vocational education and academic curricula in three Florida high schools: A comparative case study". Advisor Thomas L. Hart. ProQuest - Dissertation Abstracts: DAI-A 61/07: p. 2503, (Jan.).

Dissertation Abstracts: DAI-A 63/02: p. 397. (Aug).

Suang, Ng Heuy. (2004). Management of Information organization- case study: British Library. [Online]. Available at: <http://islab2.sci.ntu.edu.sg/h6635/bl.pdf>, visited: 11/12/2006

Archive of SID